

ZUGLÓI FÜZETEK

A KÉT LOHR

Írta

B. Szabó László

Szerkesztette

Buza Péter

Herminamező Polgári Köre

1999

A Lohr familia eredetére vonatkozóan dr. Lohr Ferenc beható tanulmányai igazítanak el. A családnév a bajorországi Majna-parti Würzburg vidékére utal: itt fekszik a [Lohr nevű városka](#), itt folyik a hasonló nevű patak. Az első adat magáról a családról a múlt században kelt. A ferrarai származású Lohr Vince (Vincentus Ferrara – született 1815-ben) Bécsben akadémiai karnagyként az Operában működik. Egyik fia, Vince (hangász – azaz zenész, muzsikus), 1837-ben született és felnőttként Pesten, a Nap utca 9-ben lakott. Testvérének, Lohr Vincének második fia, Ferenc (született 1842-ben) volt az édesapja Lohr Ferenc festőművésznek. Az ő Hornyik Irénnel kötött házasságából született egy leánya Irén (1903), majd Ferenc (1904), Irma (1906) és József (1909).

Tanulmányunkban – amely a Zuglói Füzetek biográfiai sorozatának újabb kötete – idősebb Lohr Ferencnek, a templomfestőnek, és fiának, a hangmérnök dr. Lohr Ferencnek az életútjával foglalkozunk.

A szerző ezúton mond köszönetet az [MTA Művészettörténeti Kutatóintézetének](#) valamint a **Lohr és Fundák** családoknak, akiknek relikviái tették lehetővé a két művész életútjának ismertetését és dokumentálását. A kötetben felhasznált illusztrációkat az Országos Műemlékvédelmi Hivatal fotó-és tervtára, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Fotótára bocsátotta rendelkezésünkre – amiért ezúton mondunk köszönetet. E forrásokon túl felhasználtuk Herminamező Polgári Körének fényképtáráját.

A TEMPLOMFESTŐ

(Lohr Ferenc, 1871-1946)

(Idősebb) Lohr Ferenc Pesten született, 1871. január 22-én. Középsiskolai tanulmányait a Reáltanoda utcai főreálban (ma Eötvös József Gimnázium) végezte, ahol különösen a német és francia nyelvet, valamint az algebrát, geometriát tanították az idő tájt nagyobb óraszámban. Reáliskolai tanulmányait követően Lohr az [Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola](#) beiratkozott növendéke lett: az 1886-1888-ban itt tanult a festészet, díszítőfestészet szakon.

Ebben a szakiskolában a növendékek az első évben építészeti rajzot, iparművészeti tervezési ismereteket kaptak, segédanyagként geometriát, szabadkézi perspektívát és ékítményes rajzot tanultak. Ezen belül oktatják a síkmértanszerkesztő perspektívát, a testek látszati képének megszerkesztését. Az ékítményes rajz az elmúlt kor klasszikusait másoltatja, leginkább az olasz reneszánsz díszítmények mintáit. A második évben a figurális rajz, főleg az emberi alak rajzolása, ennek elsajátítása áll az oktatás középpontjában. Újabb stúdiumként az iskola programjának záró szakasza az építészeti rajz, az építészet formanyelvét volt hivatva megismertetni a növendékekkel.

Jeles, sőt híres tanárok oktatnak ebben a főiskolai rangú tanintézetben. Így a többi között Benczur Béla (1884-1919 – iparművészeti rajz és tervezés), Feichtinger J. György (1884-1907 – díszítő festés), Hollós Károly (1884-1901 – alakrajz) Shuschek Árpád (1887-1896 – ékítményrajz), Schikedanz Albert (1880-1892 – építészeti rajz és alaktan), Várad – Werdentetter Szilárd (1880-1892 – ékítményrajz). Az iskola díszítőfestő szakosztálya egyébként éppen ekkortájt, 1884-

ben alakult. Rauscher Lajos akkor iktatta a tanítás programjába a sgrafittót (a Körönd egyik palotáját tanítványaival készítette el).

Lohr tanulmányait itt a „legjobb sikerrel” végezve a Vallás-és Közoktatási Minisztérium ösztöndíjával a **Müncheni Akadémián** folytatta tanulmányait az 1890-es évek elején. Ez volt egész Európa egyik legismertebb és legtekintélyesebb művészeti intézménye. München után Párizs következik. A kilencvenes évek közepén az ifjú mester néhány esztendőn át a **Párizsi Művészeti Akadémián** tökéletesíti tudását.

A Corvin közli lakásban 1956-ban jórészt elpusztult családi archívum egy szerencsésen megmaradt egyik dokumentuma arról tanúskodik, hogy Lohr Ferenc Budapest főváros segítségét kéri programja folytatásához: szeretne még némi időt Párizsban tölteni, s aztán – újra csak tanulni – továbbutazna Olaszországba. Az alábbiakban kivonatossan bemutatott kérvény jól jellemzi a kort, és érvrendszerét:

Lohr Ferenc „acad. festő” kérelmet nyújt be a „Nagytekintetű Budapest fő-és székesfővárosa Tanácsához, kérve a „tanácsos pártfogását és segélyét művészeti céljaim elérésére reám árasztani, ösztöndíjban részesíteni méltóztatna.”

Kép: A párizsi nemzetközi kiállítás kitüntető érmeje – egy a Lohr munkásságát kísérő elismerések közül

A kérelem alapja: „Bpest fővárosa által 1892. június 8-án Uralkodó Ő császári és királyi felségünk 25. koronázási jubileuma alkalmával a hazai művészek pártolására és kiképzésére nagyobb alapítvány tétetett.”

Szakmai referencia: „a bpesti Angol Kisasszonyok templomában (1892-93-ban – B.Szabó L.) végzett összes figurális festés és az ornamentika compositiója” a kérelmező képességéről tesz tanúságot.

„Jelenleg Párizsban folytatom törekvéseimet – tudjuk meg a kérvényből – szüleim részéről segélyből nem részesülök. A párizsi tartózkodás nagy anyagi áldozatot igényel.” „Szándékozom még azonban a festészet hazáját Olaszországot is megtanulmányozni.” Ígéri a kérelmező, hogy a Millenniumi kiállításra a „legjobb munkákkal” fog szolgálni.

A kérvényre Munkácsy Mihály írja rá: „Melegen ajánlom a folyamodó Lohr urat.” Sajnos a dátum lemaradt az unikális értékű dokumentumról (amelyet kötetünk 4-5. oldalán mutatunk be), de a szöveg utalásaiból arra következtethetünk, hogy 1894 végén, 1895 elején fogalmazhatta a folyamodó, aki már „acad. festő”-ként, azaz képzett akadémiai képzőművészeti auktorként – miközben Európa művészfővárosaiban forgolódik – gyakorlatilag már az 1890-es évek elejétől mint templomfestő és dekoratív és freskófestészet terén működik: Pesten és Magyarországon. Első nagyobb egyházi munkája a budapesti Angol Kisasszonyok (Szent Mihály) templomának festészeti restaurálása volt, ahová majd még egyszer, 1933-ban visszatér. Első számon tartott világi témájú korai műve (25 éves volt) az egykori Vajai várkastély, ma [Vay Ádám Múzeum](#), II. emeleti dísztermének menyezetfreskója 1896-ból. A kor historizáló stílusát alkalmazó monumentális csatajelenet Zsigmond királyt ábrázolja a török elleni dunai harcokban.

Beck Ö. Fülöp visszaemlékezéseiben leírja, hogy a századforduló előtt megsokasodtak a feladatok – egy fasori villa, a városligeti Múcsarnok - , egyre több a megbízás. Egy nála idősebb iparművész-iskolai festőnövendék, Lohr Ferenc, már a híd-pályázat perspektivikus rajzainál és ezeknek akvarellal való kifestésében segédkezett – tudjuk meg. És azt is, hogy együtt dolgoztak Schiekedancznál. (Aki - láttuk – tanára volt a főiskolán.)

Művészeti stílusa kialakulásának valószínűleg fontos állomása, mikor Lotz Károly, Székely Bertalan és Deák-Ebner Lajos mellett 1898-ban a tihanyi templom belső festészeti munkálatainál dolgozik. Sokoldalúságát mutatják a Múcsarnokban rendezett tárlaton, a Nemzeti Szalonban ekkortájt látható portréi, virágképei.

Lohr művészete a barokk stílusú dekoratív és freskókép-festészet terén teljesebben ki. Granasztóiné Györffy Katalin a témát így foglalja össze: „Egy barokk templomba belépve a térélmény a kaputól a főoltár felé haladva egyre erőteljesebb, ennek kísérői a mellékoltárok, stációk. Az oltár és a templomtér kapcsolata a barokk színpadi perspektívának köszönhetően jön létre (...) Mindenütt a főoltáron van a hangsúly, a főoltár megvalósulásainak kiemelkedően fontos feladatát igyekeztek a legkiválóbb mesterekre bízni. A megrendelő részletes útmutatásai alapján vázlat, tervrajz stb. készült. Az ikonográfiát is pontosan meghatározták (...) A barokk oltár megszületése átgondolt koncepció eredménye.”

Felvetődik a kérdés, egy olyan sokoldalú művész, mint Lohr Ferenc, élete végéig miért kötődött egy közel kettőszáz éves stílushoz? Meg kell gondolnunk, hogy egész Magyarországon a XVIII. században a templomok túlnyomó többsége barokk stílusban épült. Ebből következően belső felújításuk sem történhetett más stílusban.

Kép: A pesti belvárosi Ferences-templom régi freskói. A kísérő ornamentika Lohr Ferenc munkája

Ismét Granasztóiné:

„Az 1910-es, 20-as években szemléletváltozás következett be a stílusban. Ennek ellenére a korszak díszítőfestői, főrestaurátorai értettek a barokk tér illuzionista festésének lényegét: tudniillik, hogy a barokk templomok falai nem lehetnek egyszínűek. A 20. század elején számos elpusztult barokk kori architektonikus és ornamentális festés helyett formák és építészeti rendszerük ismeretében kifestették a templomokat. Ezeknek a kiváló tudású mestereknek, mint pl. Lohr Ferenc, művei az 1960-70-es évekig díszítették a barokk templomok falait, amikor fokozatosan sor került eltüntetésükre, részben rossz állapotukra, illetve a restaurálásuk, főleg anyagi nehézségeire hivatkozva.” Az idézetet úgy pontosíthatjuk, hogy már 1953-ban, az akkor sorra került felújítás során, a korábbi neo-barokk díszfestést némileg egyszerűbb karakterűvé alakították át, 1976-ban pedig – összefüggésben a Metró-építéssel kapcsolatos károkhöz kötődő helyreállításhoz – a XVIII – XIX. századi összkép egységesítése érdekében eltávolították a Lohr-féle freskóprogram minden részletét.

Lohr kiemelkedő alkotása a kecskeméti öregtemplom monumentális boltozatainak, kupoláinak freskósorozata. A festési munkákat irányította és a rajzokat készítette Roskovitz Ignác közreműködésével. A feladat fizikai terhét jól mutatja, hogy a kupolasüveg 22 méter magasan tornyosodik. 1899 és 1902 között dolgozott a művész a hírősváros nagytemplomában.

Figyelemre méltó adalék, hogy az 1908-ban az Iparművészeti Múzeum Egyházművészeti Kiállításán 36 vázlatát, pályázati tervét mutatta be: önálló, önmagukban értéket képviselő alkotásokként honorálták ezt a kortárs szakértők.

A Rózsák terének templomában a görög katolikus liturgiához igazodó falképeivel keltett feltűnést (1907). Hasonló bizánci ornamentikával dolgozott Debrecenben. E munkához kapcsolódik az ungvári szeminárium Bercsényi-kápolnájának megfestése, 1913-ban.

A század tízes éveiben az Odeschalchi család megbízta Lohrt a Tuzséron lévő – eredetileg Lónyai – kastély barokk freskóinak felújításával. A munka során derült ki, hogy a Vurzinger Mihály műveként 1970-ben született allegorikus freskók csak egy különleges, oldószeres, aprólékos technológia nyomán jönnek elő, a harmadik ráfestés alól. A feladatot a mester bravúrosan oldotta meg, bizonyítva, hogy invenciója nem csak a művészet, de a technikai készség tekintetében is elismerésre méltó.

Az első világháború kitörésekor – szinte átmenet nélkül – megszűntek a templomi megbízások. Lohr a portréfestésre tért át. Ezekről az évektől datálhatóak virágcsendéletei is, amelyek hibátlan realizmussal tűnnek ki. Az 1920-as évek közepétől aztán – a konszolidáció nyomán -, ismét megszorodtak templomfelújítási megbízásai. Ekkor koronázza meg egész életművét a pesti ferences templom díszítő festészeti motívumainak felújításával, 1925-ben. A ferencrendi gvardián – írja Lohr egy töredékes visszaemlékezésében – maga is felmászott az állványra, mert nem akarta elhinni, hogy a boltívek és oszlopok festve vannak és nem valódiak. Ott mutatta meg neki, hogy ezeknek a részleteknek négy különféle színű árnyékuk van és ez adja a tökéletes térhatást.

Egyházművészeti munkáiért 1928-ban Lohr elnyerte a **„Pro ecclesia et pontifice” pápai arany érdemkeresztet.**

Említsünk meg néhány kritikai észrevételt is munkásságával kapcsolatban. A Hermina-kápolnában az eredeti, 1856-ban Wendlandt János festette belső faldekoráció erősen megkopott, és 1926-ban a Zuglóban, az egyházközség területén élő Lohrra bízták az ornamentika felújítását. Schoen Arnold leírja, hogy 1934-ben a kegyúr székesfőváros óhajára Beszedes Ottó igyekezett azután eltüntetni az eredeti falfestéstől eltérő díszeket – Lohr korábbi tapintatlan beavatkozásának nyomait. Ybl Ervin az 1920-as évek nagy művészetkritikusa egy helyen így ír: „Lohr dekoratív festményeiből és plasztikus díszreiből hiányzik a barokk művészet igazi varázsa.” Schoen Arnold szerint: „A Szent Flórián kápolna (II. Fő utca 90.) 1924. évi restaurálását ideiglenes megoldásaival: a főoltár háttérépítményének ikonosztázissá való átalakítása, oldalszárnyainak prothezisekké való fölhasználása és a boltozatoknak rokokó utánzatú ornamentális festése Lohr Ferenctől, éppen nem történt a műemlékvédelem szellemében és éppen azért sem a kápolnát nem emelte eredeti régi művészeti színvonalára, sem új fényre nem derítette azt.”

Utolsó nagy munkája a gyöngyösi ferencrendi templom teljes dekorációja, falképi freskóinak megfestése volt. 1936-37-ben 11 hónap alatt a dekorációs díszítések mellett mintegy 16 nagyméretű falképet is festett. Misóczki Lajos nyomán lássunk néhány részletet a tematikából:

„Legjobban a diadalív tűnik ki, melynek középpontjában Mária trónol a gyermek Jézussal, körülöttük magyar szentek, akik bal oldalon Szent István, átellenben Szent László király köré csoportosulnak. István kezében a magyar korona, amelyet a Nagyasszony oltalmába ajánl. A diadalív utáni első mennyezetkép a porciunkulai búcsú eredetét mutatja be: hívők közelednek Porciunkulába, hogy teljes búcsút nyerve megtisztuljanak bűneiktől. A festmény közepén, lent Szent Ferenc esdeklő alakja az angyaloktól kísért Mária és Jézus előtt. Jobbra a tisztítóútzben szenvedők sokasága vonul a szabadulás reményében az értük felajánlott búcsúkegyelem által. A központi mennyezeti kép fő alakja Krisztus Király lába alatt a világmindenség, jobbján angyalok, balján nemzetiszínű zászló alatt közeledő, népviseletbe öltözött magyarok. A harmadik, orgonakarzat feletti mennyezeti kép a gracciói karácsonyt ábrázolja.

A hajótérbe lépve öt pár boltozat tövében, a falpillérek felett szentek nagyalakú képeit láthatjuk. A diadalívtől haladva az első pillérpár felett, észak-déli egymásutánban ekképpen következnek: Péter-Pál, János-Máté, Simon-András, Bertalan-Tamás, Jakab-Tádé. A boltozatokkal körülvett északi, fenti falsíkok festményei: az első Szent Ferenc, a második Szent Antal, a harmadik Kapisztrán Szent János, a negyedik Árpádházi Szent Erzsébet életének egy-egy mozzanatát ábrázolja.”

Bachó László szerint a mennyezeti képek monumentális gazdagsága, az életet sugárzó oldalképek mozgalmassága különösen értékessé teszi a munkát.

Gondoljuk meg azt is, hogy az akkor 66 éves művész - a filigrán, alacsony ember, a 15-17 méter magas állványokra naponta hányszor mászott fel, hiszen nem bízhatta a figurális megoldásokat a nyilván keze alá dolgozó segéderőre.

Feltehetőleg a fentiek felbuzdulva 1937-ben Gyöngyös-püspöki területén a Szent János templom belső festését is Lohr Ferencre bízták. Négy nemesvonalú kép, valamint a sekrestye felett az Immaculata bájos alakja, a mennyezetben az eucharisztikus Jézus, Assisi Szent Ferenc és a szent éjszaka jelenetei mutatják a mester vitathatatlan tehetségét.

Lohr művészi munkájában kritikusai szerint Benczur, Paál László, Szinyei Merse és Mednyánszky stílusa tükröződik. Személyes kapcsolat fűzte Molnár C. Pálhoz, Aba-Novák Vilmoshoz.

Barokk templomaiban a boltívre való festés, a perspektívák helyessége, a ruhák, a fátylak redőzete foglalkoztatták. A nedves falfestés száradása utáni színhelyessége, a rizalitok árnyékhatásai izgatták. A pontos, valóságyszerű ábrázolásmódnak volt a híve.

Művészete a maga korában és a maga helyén kiemeli kortársai közül, tehetséges és szorgalmas alkotóként mutatva meg az utókornak a templomfestő Lohr Ferencet.

OTTHON HERMINAMEZŐN

A mester és családja 1908-ban költözött Zuglóba, a józsefvárosi Aggteleki utca 9-ből (ma ez Csokonai utca). A Lohr família kötődését Herminamezőhöz tehát éppen egy évszázad hitelesíti. Az egyemeletes, két műtermes ház az 1895-1897. évi nyilvántartás szerint 9. illetve 1928-tól a 31516 helyrajzi számú, akkori VII. kerület Gyarmat utca 38. számú telken épült fel. Az 1906. október 15-én jóváhagyott terveket Pfann József műépítész jegyzi.

A vélhetően a megrendelő művész igényei szerint formált terv részleteit vizsgálva azt látjuk, hogy a földszinten találhatóak a 6 x 6 méteres szalon, az 5 x 6 méteres hálószoba, a 6 x 4 méteres gyerekszoba és a konyha.

A nyaralóvilla első emeletén alakították ki a műtermeket: az északnyugati tájolású, 6 x 4 méteres kisebbiket és a 6 x 9 méter alapterületű nagyobbikat, utóbbit északi tájolással. Az emelet – és a ház – díszje, az innen nyíló terjedelmes, faácsolatú balkon. Az épület alagsorában a pince mellett külön borospince és mosókonyha is található. A homlokzaton, egy 1908-ban készült fénykép tanúsága szerint a freskófestő művész stílusérdeklődése tükröződik a szecessziós ornamentikában. Tetszetősek a monogramok (LF és HI).

Lohr Ferenc Kecskemétről nősült, felesége Hornyik Irén tanítónő, Hornyik Jánosnak, Kecskemét főjegyzőjének, a kitűnő várostörténésznek a leánya. Négy gyermekük született: Irén (sz. 1903), Ferenc (sz. 1904), Erzsébet (sz. 1906) és József (sz. 1909), aki fiatalon elhunyt, és aki már Zuglóban született.

A házban letelepedésükkor még petróleumvilágítás volt, a világítógáz az 1910-es években érkezett ide. A hatalmas telek részben díszkert, másrészt gyümölcsfás, szőlőlugasos és zöldségtermesztés célját is szolgálta. Közvetlenül az épülettel szemben közel kétemelet magas homokdomb feküdt. Határai a Hajcsár (ma Nagy Lajos király) út, a Thököly út, a Róna utca és a Gyarmat utca: a Hajcsár út felőli kocsifeljáróval. Itt volt az Éder-major, ló-és tehénistállókkal, ahol tejkimérés is működött. Az idők viharában csak a dűledező egymást támogató, kátránypapír tetejű viskók maradtak meg sokáig, és a pálinkamérés a Gyarmat utcai oldalon. A húszas évek végén a telep leégett, a dombot elhordták.

1917-ben a filmgyári Korda Vince vette bérbe a Lohr-ház egyik műtermét és ott készített filmjeihez díszletváltozatokat. A két háború között a templomfestő családjával együtt többször aktívan vett részt a Páduai Szent Antal egyházközség kulturális rendezvényeiben. Idős korában érte meg a város ostromát és háza kifosztását. 1946. augusztus 7-én hunyt el rákbetegségben.

A HANG MINDENESE

(Dr. Lohr Ferenc, 1904-1994)

Az ifjabbik Lohr Ferenc, aki 1904. december 17-én született, aki Zuglóba járt ki az elemi, középiskolába már Pest legpatinásabb tanintézetei egyikébe, a mai Reáltanoda utcai főreálba járt, abba az iskolába, ahol a műszaki tudományok megalapozása mellett a nyelvtanításra helyezték a legnagyobb hangsúlyt. Az Angol utcai állami elemi iskola nem nagyon tetszett a templomfestő fiának, sokszor elcsavargott, az utcán múlatta az időt. Gyermekkorától rendszeres látogatója lett a Szabadi Aranka vezette jó hírű zeneiskolának, ahol egy kisméretű hegedűn kezdte el a

kotta szerinti játékot tanulni, tanárnője Tétényi Józsa volt. Az ifjú, még gyermek Lohr Ferenc első nagy hangélménye zuglói kisiskolás korához kötődik, közelebbről egy diákkiránduláshoz, melynek során az Angol utcai elemisták Tihanyba utaztak: a visszhang valósággal elbűvölte, tulajdonképpen egy életre rabul ejtette. A fiú ügyesen rajzolt, az iskolai zenekarban hegedült is. Édesapja – tapasztalatból ismerve azt – nem volt elragadtatva az ötlettől, hogy fia is a művészetet választaná, amihez pedig határozottan kedve lett volna. Ennél hasznosabbnak ítélte valamilyen műszaki pályát, ezért is írta be a mai Eötvös József gimnáziumba – ugyan miből gondolhatta volna, hogy éppen a fia lesz az, akinek életpályája során sikerülni fog e két világot a magáévá egyesíteni.

Lohr Ferenc sokszor belopakodott a Róna utcában működő Corvin filmgyárba, a Korda-féle üvegműterembe. A jupiterlámpák ívfénnyel dolgoztak, a rengeteg meleget termelve, éktelenül visítottak. A szócsővel felszerelkezett segédrendezők utasították a statisztériát, a díszletezők rángatták a kulisszákat. A nagyobbacska diák számára áttekinthetetlen volt ez az egész kavalkád, ahol ráadásul még kézzel tekerték a gép karját, vigyázandó a sebesség egyenletességére: mindent átszőtt a lehető legegyszerűbb manualitás.

Az 1914-es hadüzenetet követően édesapjának átmenet nélkül, szinte azonnal megszűnt a foglalkoztatása. Eleinte csak a hattagú családot érintette az anyagi gond. A következő években nem volt elég tüzelő az iskolában, hónapokig tartott a szénzünet. Házukban is hideg volt, csak egy szobát fűtöttek. Természetesen a nyár és a nagy kert a gyermekek számára elviselhetőbbé tették ezt az időszakot. Megjegyzi az emlékező, hogy persze a fiúk katonásdit játszva lövészárkot ástak, a bunkerban tüzet gyújtottak. 1917-től már hajnalban kezdték és felváltva álltak sorba a pék, zöldséges üzletek előtt, kukoricakenyér, melasz, takarmánytök vízbe főzve, rántás nélkül készült az étel. Rendszeres tevékenysége maradt a fiúnak eközben is hegedülés, a kotta nélküli játék már nagy örömet szerzett neki.

A háborút követően ismét felújult a templomfestési tevékenység és tucatnyi fővárosi és vidéki templomban újabb Lohr munkák: dekorációk, oltárképek készültek. Apja műtermében közelről szemlélhette a vázlatok, a mozgással és perspektívákkal kapcsolatos tanulmányok fejlődésének állomásait, felfedezte a hasonlóságot, párhuzamosságot az egyes művészeti ágak között. Tizennyolc éves koráig, amíg az érettségit le nem tette, hegedűművész akart lenni. Többször szerepelt az zuglói egyházközség klubestjein, volt, hogy Serédi hercegprímás előtt adott elő Corelli-műveket. Szülői ösztönzésre – a jeles érettségi és egy ösztöndíj birtokában – mégis a Műegyetem gépészmérnöki szakára iratkozott be. Ambiciózus emberként még egyetemista korában is folytatta a zenetanulást Országh Tivadar hegedűművész, zeneszerző kabinetjében.

Egy helyen azt írja, hogy a Műegyetem első két évét nem úgy képzelte, ahogy át kellett élnie. Azt remélte, hogy megismertetik gépcsodákkal, új szerkezetekkel. Tévedett, Kürschak professzor kilométeres képleteket írt a táblára, logaritmus n-edik gyökökkel és taudik kitevőkkel. Határozottan az volt az érzése, hogy az ötszáz fős hallgatóságnak a túlnyomó részét ki fogják rostálni a vizsgákon, és valóban végül csak tizenhatan diplomáztak időben. Néhány diáksanyargató kollokválásról is beszámol, volt, akit tizenháromszor küldött el Rejtő professzor. A műhelygyakorlatokon vaskockareszelés folyt 1/10 mm-es pontossággal - a koncert-hegedűs nagy bánatára.

Fontosnak ítélni lehetjük a későbbiek szempontjából, hogy barátaival az Egyetem mozijában, a némafilmekhez adott hegedűkíséretet. Már itt gondja volt, hogy az ismert zeneiskolai anyagokból és szólókból mely jelenetek alá mit játszanak, és hogy

mikor váltsa a számot. Jelenetlistával, a film tartalmának előzetes ismeretében alakították ki az ellenpontokat. 1923-ban tehát már elmondhatta, hogy alkalmazta a zenét, szabadon választott kompozíciókkal.

A diplomáját 1927 júniusában szerezte meg, olyan időben, amikor „Dunát lehetett rekeszteni” a mérnökökkel. Maradt a gépjármű, illetve a villamosvezetés vagy az akatologatás.

Első „mérnöki” munkájaként a Koch és Strelzel cég kórház röntgen, diathermia és más orvosi készülékeivel házalt Észak-Magyarországon. Az igaz, hogy főnöke a munkáért 120 pengőt ígért! Jóval előkelőbb munkát kínált az ezt követő újabb feladat: a neonfényreklámok tervezése. Ekkor találkozott Rotter Lajos nagyhírű vitorlázórepülővel, aki a könnyűszerkezetek mestere volt.

Életrajza szerint egy templomi hegedűszólójára figyelt fel Szigethy József, a Siemens konzern képviselője. Ajánlására került a Hunniába: a Siemens szállította a filmgyárnak a hangberendezéseket. Lohrt javasolta hangtechnológiai elméleti felkészítésére és a munkamenet kialakítására. Így került Berlinbe, a Klang-filmhez, kiképzésre.

A még kezdeti nehézségekkel küzdő hangosfilm néhány hazai vonatkozására ki kell térnünk, hogy tájékozódhassunk Lohr pályájának tulajdonképpeni indulásáról. 1929-ben a Fórum moziban a „hangosfilm” óriási sikert aratott. – Felmentem a vetítógépházba és itt láttam, hogy a hang viasztányérről szól! - írja visszaemlékezésében. A gépész rátette a tűt a tányér belső kezdő pontjára, a filmet befűzte a startjelig. (Filmszakadáskor vége lett a szinkronnak, hacsak előről nem kezdték a folyamatot.) Forradalom volt ez a javából! Hiszen a hang gyorsabban informál, mint a felirat. Természetesen a vetítógépeket mindenütt a lehető legrövidebb időn belül fényhangú filmek játszására állították át. Az élelmes magyar filmesek hamar rájöttek az új technika előnyére: először a Fox híradó Pestre érkezett felvevőgépe adott lehetőséget éneketétek közbeiktatására, például a *Csak egy kislány* (Eggerth-Jávor) film készítésekor.

Itt kell megemlítenünk Kovács Gusztáv nevét. A filmműszaki újdonságokra érzékeny és ügyes Kovács került az első magyarként a Fox technológia közelébe. Faludi Sándorral társulva hozták aztán létre a KO-FA laboratóriumot. Kovács szabadalmi kezdetben a filmkidolgozással, feliratkészítéssel, idegen nyelvű filmek szinkronizálásával kapcsolatosak.

Érdekes adalék, hogy a Gyarmat utca 45-47. számú telken 1927-ben épült kislakásos városi lakótelep Cinka Panna utcai részén, a negyedik emeleten műterem is épült. Kovács, Brückner János hangmérnöke javaslatára, az említett műteremmel együtt 14 x 7 méteres helységet létesített vetítógépházzal, hangmérnöki fülkével, tíz reflektorral, szerelőműhellyel. Itt egész műsort betöltő díszletes felvételeket készítettek, valamint idegen nyelvű filmek magyarra történő átültetését végezték.

Talán nem volt haszontalan betekinteni, persze csak egy pillanatra ebbe a zuglói filmvilágba, hiszen Lohr németországi tanulmányútja után itt kapcsolódik be ebbe a munkába. Első filmje a *Kék Bálvány* volt, amely öt heti munka és külföldi szakértő alkalmazásának ellenére megbukott. Lohr ezt a kezdők tapasztalatlanságának tudta be. És már következett is az első hatalmas siker, a *Hyppolit, a lakáj*, igazolva, hogy hazai pályán is lehet immár ebben a műfajban maradandót alkotni.

Lohrnak évekig a legfontosabb eszköze volt az a gördíthető, zajtól védett szekrény, amelybe sűrítve teljes „hangtudományát” megtestesítette és működtette. (Mindössze két ember fért el a tizennégy mázsás boxban, amely a próbák és felvételek alatt zárva volt.)

Már a kezdetekkor foglalkoztatta az a jelenség, hogy a valóság természetes hangjai erősen különböznek a hangszóróból hallottaktól. A zavar egyik oka az volt, hogy túlzottan törekedett arra, hogy a moziban pontosan az szóljon, ami a felvétel helyén füllel hallható (bár a felvételei nem teljesítették ezt az igényt.) A másik, hogy a moziban további bizonytalansági tényezők lépnek fel. Változik a hangzás, amikor egy díszletlakás helyett kimegyünk egy valódi lakásba. Ezt az ún. díszlehangot kezdetben géphangnak nevezték. Tulajdonképpen arról van szó, hogy minden új hangtérben megváltoznak a hangarányok. Itt kezdődik a mérnöki „beavatkozás” szükségessége.

Külön tárgyalja Lohr pályájának ezt a szakaszát visszaemlékezéseiben, taglalva a szép beszéd fontosságát. A színházból érkezett színészek iskolázottan érkeztek a filmhez, a színházban létkérdés volt, hogy mindent tisztán kimondjanak, még ha egyes mondatokat „kifelé”, a nézőtér felé mondtak is. A stúdióban az volt a titka az érthetőségnek, hogy kellő közelségbe tudnak-e férközni a figurához, akinek a lehetőleg a mikrofon irányába, azzal szemben kell elhelyezkednie.

Összefoglalva első tíz évi működését, azt olvashatjuk a pályáját taglaló könyvében, hogy ezalatt az idő alatt elérte: sikerült a mások által megfogalmazott hangfeladatot torzításmentesen filmre vinnie. *A filmszalag útja* című könyvében ezt a hangmesterséget írja le, számos egyéb mesterségbeli kapcsolattal együtt tárgyalva témáját.

A magyar hangosfilm iránt egyre nőtt az érdeklődés. Alig fejezték be valamelyiket, másnap már újba kezdtek. Volt, hogy kedd reggeltől csütörtök estig folyamatosan dolgoztak. Nyolc-tizenkét nap alatt ledarálták a filmet, műteremmel, külsősökkel, zenével együtt. 1940-41-ben például nyolcvannégy magyar játékfilm készült!

Lohrt rövid katonai szolgálat után – 1941-ben – a Hunnia Filmgyár műszaki cégvezetőjévé nevezték ki. Ekkor már nem vállalhatott sok hangfelvételt. A gyárban felgyorsultak az idegen és erőszakos politikai események. A kitelepítés helyett a Pasaréti Stúdióban falazzák el a nagy értékű gépeket.

Az ostrom után kitiltják Lohr Ferencet a gyár területéről. Családjáról alkalmi munkákkal gondoskodik, műszakirajz oktatás, munkanormák szerkesztése. 1952-ben a megalakuló Középület Tervező Vállalatnál (Iroda) kezdi meg az akusztikai tervezést.

A KÖZTI-nél az első nagy munkája hatalmas kihívás: a Népstadion (ma Puskás Ferenc Stadion) hangosítása, melyet húsz hangoszloppal (hangfállal) old meg úttörő módon. Nagy feladat volt a moszkvai KGST palota nagy konferenciatermének akusztikai megoldása. A másik hasonló léptékű munkája az algériai Sportstadion hangosítása volt, ezt az öt világcég közül a Budapesti Elektroakusztikai Gyár kapta kivitelezésre: Lohr tervei alapján. Tizennégy évig előadásokat tartott az építészhallgatóknak. Igen nagyszámú kisebb-nagyobb tervezési feladatot kapott (színházak, mozik, hivatalok, templomok).

A szabadtéri hangversenyek akusztikai problémái – és megoldásuk – a Margitszigeten jelentkeztek mintegy összegezve a kérdéseket. A Margit-híd dübörgése, autóbuszok a közelben, éjszakai repülések, a szabadtéri mozi, olyan alapzajt terítenek, amely a zene finomságát, lágy elemeit semmisíti meg. Lohr szerint a 64 méter széles színpadnyílást, hat-nyolc énekmikrofonnal befogni nem lehet. Erősítés nélkül nem élvezhető az élő ének, így is túl sok fölös mikrofonhang gyűlik össze. Csak az élő hangnál nagyobb hangerejű sugárzók, a keverőasztal nézőtérre helyezése és állandó zeneigazgatói felügyelet, és beavatkozás teheti mégis vonzóvá a szigeti előadásokat.

Rehabilitációja teljessé vált, amikor 1952 őszén visszahívták a Hunniába. Bár a viszonyok messze elmaradtak a tíz évvel korábbiaktól, hosszabb ismeretterjesztő filmekkel (Homoki-Nagy) világméretű elismerést kaptak, 27 országban mutatták be Lohr hangját (is).

1956 októberének végén, novemberének elején lakása (Corvin köz 2.) a közvetlen tűzvonalba került. Két nap múlva a ház romokban hevert. Bútorai, édesapja számos képe, mesterhegedűje, harmincéves filmes emlékei, fotók, dokumentumok – minden elégett. Ideiglenes lakásáról különböző vádakkal a Fő utcába cipelték vagy tíz napra. Vajon kinek lehetett útjában? Lakását újjáépítve 1959-ben kapta vissza. Még tizenhárom évig működött a filmhang műhelyében. Ekkor érlelődött meg benne a gondolat, hogy megpróbálja rendezni a filmhangzás magasabb rendű értékeit, kezdte téziseit kidolgozni, összefoglalni a hangzás tudományában. Megírta a *Filmhang esztétikája* című könyvét, mellyel a **XXVIII. Velencei Filmfesztiválon 1967-ben elnyerte a San Marco Arany Oroszlán díjat.**

Már a kezdet kezdetén sem volt vitás előtte, hogy az eszközök és a hangtechnológia nemcsak hatnak a művészi teljesítményre, de egyenesen feltételei annak. Olyan sok eszközbeli és módszerbeli változtatás hajtható végre a filmalkotásban, hogy nem lehet kétséges a gyakorlat, a technológia és a művészi kapcsolat egymásrautaltsága. Lohr gondolata az volt, hogy a hangmesterek, hangmérnökök rendelkezésére álló mai technológiai részletek adottak, kifogástalanul teljesíthető tudatos alkalmazásukkal mindenfajta rendezői kívánság. A hangvilágnak az a szerepe érdeklí a kutatót, amely a mozinéző számára az élményt jelenti. Lohr felosztja a hangvilágot élménycsoportokra, törzshangzásokra és ezeket próbálja mozgósítani a filmművészet területén. A módszeresség igényével sorakoztatja fel a hangvilág elemeit – emberi hangra, zenére, énekekre, zörejekre, hangatmoszférára -, és azokkal a tennivalókkal foglalkozik, amelyekkel az élő, valóságos hangzásokat át lehet emelni a mozi sajátos: ezek egyben hangoperatóri tennivalók.

Kiragadott példa gyanánt néhány mondatban a filmhang kifejezőeszközei közül az egyik törzshangról, a zörejről idézzük a kutatót. A fül éppúgy kész a zörejvilágról tudósítani, akár a beszédről vagy a zenéről. Beszél is, jellemez is, felhívja a figyelmet valamire. Eszköz, hatás, sőt ha abbamarad: jelez.

Igazolásul, hogy az eszmei elgondolások ötletszerűen is megvalósulhatnak a filmekben, zörej példaként hozza fel Rófusz a közismert *A Légy* című animációs művét. Nem látjuk a legyet, csak zümmög, tehát mindent, ami vele történik zümmögéssel mondja el. Ez az egyetlen zaj, amit hallunk, mégis ráismerünk, mit csinál: felroppen, csapódik, nekirepül az ablaknak, a légycsapó végül eltalálja. E filmben a légy a zümmögésével cselekszik.

Tudományos munkája során kiválasztott tizenkét ismert filmet, azokban megkereste azokat az élményeket, amelyek kimutathatóan hangzások világából származnak, nincs közülük a képkamera tennivalóihoz, eleget téve annak a kívánságnak, hogy a hang a maga külön sajátosságaival közelítsen a tárgyához. A vizsgált filmekben a hangi szintvizsgálat minőségi feltételeként az érdekelte, hogy akár a verbális részben, akár a többi „törzshangban” vajon beszél-e az atmoszféra, a zörej, a szó helyett a zene, van-e olyan hang, amely kimondja, vagy nem mondja ki, de felhívja a figyelmet olyasmire, ami tovább gondolható, de legalább jellemző erejű. Önmagában az a tény, hogy a hangfelvétel külön szalagra történik, csak az utolsó pillanatban, a bemutatás előtt kerül a hang rá a vetítendő szalagra, a művészeti kifejezőmódok között egyedülálló előny. A vágószobában derül ki, hogy milyen „szabadságfoka” van a hangszalagnak, elhúzható a képtől, más hanggal helyettesíthető, új hangelemekkel keverhető, akár más nyelvű szövegekkel.

Lohr tudományos kísérlete sikerült, témáját opponensei elismeréssel fogadták el a legfőbb elveket:

- a filmhangzás rangjára emelését,
- azt a tényt, hogy a hang kilépett kísérő szerepéből,
- hogy a filmesztétika újrafogalmazásáról van vizsgálat révén szó,
- hogy a mikrofon mást tud, mint a kamera,
- hogy az elmélet interdiszciplináris szemléletet juttat érvényre,
- és hogy új és fontos esztétikai megállapításokat tartalmaz.

A Filmhang esztétikája című munka szerzője a megfelelő szakvizsgákat követően 1964-ben az irodalomtudományok (filmtudomány) kandidátusa címet nyerte el, ugyanezen évben az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen bölcsészdoktorrá avatták. *A hangzó filmnyelv minősítésének feltételei a filmalkotásban* című téma kidolgozásáért – annak nyilvános megvédése után – 1982-ben az akadémiai doktori fokozatot is elnyerte.

Élete hátralévő részében főleg elméletének további igazolását kereste, találta meg, sok előadásban ismertette eredményeit. Herminamező Polgári Köre, mint a városrész kiváló polgárát, 1992-ben tiszteletbeli tagjává választotta. 1994. április 26-án, életének 90. évében hunyt el.